Innspill fra Forum for utvikling og miljø til Vendepunkt

Om innspillet

Dette innspillet er utarbeidet etter en åpen prosess der medlemsorganisasjonene som deltok på Uformell fredag med utviklingsministeren 9. oktober, og øvrige interesserte medlemmer, har vært invitert til å dele sine forslag og ideer til arbeidet med Vendepunkt.

ForUMs sekretariat har sammenstilt og bearbeidet bidragene til et helhetlig innspill. Dokumentet er ikke en omforent ForUM-posisjon der alle medlemsorganisasjonene nødvendigvis stiller seg bak samtlige forslag. Det er først og fremst ment som et bidrag til refleksjon og inspirasjon i det videre arbeidet med hvordan Norge kan styrke innsatsen for demokrati, menneskerettigheter og likestilling.

Demokrati, menneskerettigheter og likestilling

Demokrati, menneskerettigheter og likestilling er under massivt press. Autoritære krefter styrkes, sivilsamfunnets handlingsrom blir mindre, og organisasjoner som forsvarer grunnleggende rettigheter mister finansiering. Samtidig bidrar økende økonomiske og sosiale forskjeller til å svekke demokratisk deltakelse og tilliten til politiske institusjoner.

Norge kan ikke finansiere seg ut av denne utviklingen alene. Vi må bruke bistanden, diplomatiet og vår internasjonale posisjon mer strategisk og i sammenheng. Norge bør prioritere følgende fem grep:

1. Gjør beskyttelse av sivilsamfunnet og demokratisk deltakelse til en tydeligere utenrikspolitisk prioritering

Et sterkt og uavhengig sivilsamfunn er en forutsetning for demokrati. Når organisasjoner, journalister og menneskerettighetsforkjempere trues eller bringes til taushet, svekkes også muligheten til å holde myndigheter ansvarlige.

Norge bør:

- **Bygge sterkere internasjonale allianser** mot lovgivning og praksis som begrenser sivilsamfunnets handlingsrom. Norske ambassader bør brukes mer aktivt til å støtte lokale rettighetsaktører, bygge politiske allianser og koble nasjonal innsikt med norsk innsats i FN og andre multilaterale fora.
- **Styrke beskyttelsen av menneskerettighetsforkjempere**, blant annet gjennom økt støtte til FNs menneskerettighetsmekanismer, finansiering av sikkerhetstiltak og bedre samarbeid mellom UD og Justisdepartementet for å redusere visumhindringer for utsatte aktivister.
- **Arbeide for mer demokratisk deltakelse i FN.** Norge bør bruke de pågående FN-reformene og arbeidet med utviklingsagendaen etter 2030 til å sikre sterkere og mer forpliktende deltakelse fra sivilsamfunnet i internasjonale beslutningsprosesser.
- **Ta initiativ til en egen spesialutsending for sivilsamfunnet i FN (UN Civil Society Envoy)**, med mandat til å fremme meningsfull sivilsamfunnsdeltakelse på tvers av FN-systemet. Norge bør også støtte videre diskusjoner om nye demokratiske deltakelsesmekanismer, som et globalt borgerinitiativ (UN World Citizens' Initiative), der innbyggere på tvers av landegrenser kan løfte saker til behandling i FN.

Beskyttelse av sivilsamfunnet må være en integrert del av Norges utenrikspolitikk og utviklingssamarbeid. Samtidig må Norge bidra til at sivilsamfunnet får reell innflytelse der internasjonale beslutninger tas, ikke bare anledning til å bli hørt.

2. Prioriter rettighetene som er under størst press – og som færrest andre vil finansiere

Norge må være villig til å stå opp for rettigheter også når det er politisk krevende. Når store givere trekker seg ut, risikerer vi at organisasjoner, kompetanse og rettighetsarbeid som er bygget opp over tiår, forsvinner.

Norge bør:

- **Prioritere seksuell og reproduktiv helse og rettigheter**, inkludert trygg og lovlig abort, seksualitetsundervisning, likestilling og skeives rettigheter. Dette er områder der den internasjonale motstanden øker, samtidig som flere store givere reduserer støtten.
- **Styrke representative og medlemsbaserte organisasjoner** som arbeider for rettighetene til kvinner, ungdom, urfolk, mennesker med nedsatt funksjonsevne og andre marginaliserte grupper. Organisasjoner som ledes av dem rettighetsarbeidet gjelder, bør prioriteres.
- **Styrke beskyttelsen av barn i konflikt og krise.** Norge bør vurdere å ta initiativ til en internasjonal koalisjon for barn i konflikt og krise, med utgangspunkt i erfaringene fra Safe Schools-arbeidet. Norge bør også ta en tydeligere internasjonal lederrolle i arbeidet mot seksuell utnyttelse og overgrep mot barn på digitale arenaer.

Norge bør bruke sitt internasjonale lederskap til å mobilisere flere land, samtidig som vi erkjenner at vi på enkelte rettighetsområder er blant få gjenværende givere.

3. Finansier sterke organisasjoner, ikke bare kortsiktige prosjekter

Demokrati og rettigheter bygges over tid. Likevel finansieres mye av sivilsamfunnets arbeid gjennom avgrensede prosjekter med kort tidshorisont og detaljerte rapporteringskrav. Dette gjør organisasjoner mer sårbare og begrenser muligheten til å arbeide langsiktig.

Norge bør:

- **Øke andelen flerårig, fleksibel finansiering og kjernestøtte** til lokale og nasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner, inkludert reell dekning av administrative kostnader, sikkerhetstiltak og organisasjonsutvikling.
- **Anerkjenne at demokratibygging også skjer gjennom arbeid med levekår og grunnleggende tjenester.** Organisasjoner som arbeider med utdanning, helse, landbruk, arbeidstakerrettigheter og lokal organisering, bygger samtidig grunnlag for deltakelse, tillit og ansvarliggjøring av myndigheter.
- **Bruke norske sivilsamfunnsorganisasjoner som strategiske mellomledd** der de bidrar med langsiktig partnerskapsbygging, risikodeling, kapasitetsutvikling og tilgang til finansiering og politiske prosesser. Direkte støtte til lokale organisasjoner og samarbeid gjennom norske organisasjoner må ses som komplementære virkemidler.

Målet må være å bygge robuste og uavhengige organisasjoner som kan fortsette arbeidet også når politiske forhold, finansiering og rammevilkår endrer seg.

4. Still krav om at norsk bistand faktisk flytter makt

Lokalt ledet utvikling handler ikke først og fremst om hvilken konto bistandsmidlene utbetales til, men om hvem som bestemmer. Norge bør bruke sin posisjon som bistandsgiver til å endre maktforholdene mellom givere, internasjonale organisasjoner og lokale aktører.

Norge bør:

- **Kreve at lokale organisasjoner får reell beslutningsmyndighet**, og deltar i utforming av strategier, programmer og budsjetter fra starten av.
- **Stille tydeligere krav til multilaterale organisasjoner, globale fond og andre mottakere av norsk finansiering** om lokal beslutningsmyndighet, risikodeling og dekning av lokale partneres kostnader.
- **Måle om makt faktisk flyttes**, ikke bare hvor stor andel av finansieringen som når lokale aktører. Indikatorer bør omfatte hvem som definerer behov, kontrollerer budsjetter, tar beslutninger og bærer risiko.
- **Vurdere finansieringskanaler ut fra lokal legitimitet og eierskap.** Valg mellom multilaterale aktører, norske organisasjoner og direktefinansiering bør baseres på hvilken løsning som best styrker lokale institusjoner, representasjon og ansvarliggjøring.

Strengere krav må ikke bety mer byråkrati for lokale organisasjoner. Rapporteringskrav må være forholdsmessige, og sikkerhetsmessig og økonomisk risiko må ikke skyves nedover i bistandskjeden.

5. Bruk hele utviklingspolitikken til å motvirke ulikhet og styrke demokrati

Demokrati og menneskerettigheter kan ikke behandles som et eget spor løsrevet fra økonomisk utvikling, jobbskaping og investeringer. Økonomisk og politisk ulikhet henger tett sammen, og utviklingspolitikken må bidra til å redusere begge deler.

Norge bør:

- **Stille tydelige krav til menneskerettigheter, organisasjonsfrihet, arbeidstakerrettigheter og ansvarlige verdikjeder** i offentlig finansiering og investeringer.
- **Prioritere lokal verdiskaping, anstendige arbeidsplasser og styrking av fagbevegelsen og medlemsbaserte organisasjoner**, slik at økonomisk utvikling også bidrar til omfordeling og demokratisk deltakelse.
- **Sikre at norsk støtte til privat sektor bidrar til mindre ulikhet**, og at lokalsamfunn får reell mulighet til å påvirke beslutninger om investeringer og økonomisk utvikling som berører dem.
- **Bruke ambassadenes lokalkunnskap og mer helhetlige landstrategier** til å sikre bedre samspill mellom sivilsamfunn, myndigheter, multilaterale organisasjoner og næringsliv.

Norges støtte til internasjonalt arbeid mot ulikhet bør også få konsekvenser for hvordan vi prioriterer bistanden og hvilke organisasjoner og institusjoner vi støtter.

Et tettere samarbeid mellom myndighetene og sivilsamfunnet

Skal Norge lykkes med disse prioriteringene, må sivilsamfunnet være en strategisk samarbeidspartner i utviklingen av politikken, ikke bare en gjennomfører av tiltak.

De uformelle fredagsmøtene mellom utviklingsministeren og sivilsamfunnet har vært en verdifull arena for kunnskapsdeling og dialog. Vi oppfordrer til å videreføre denne formen for samarbeid og bruke den aktivt i utviklingen og oppfølgingen av Vendepunkt.

Samtidig bør Norge sikre at sivilsamfunnsorganisasjoner fra landene utviklingspolitikken gjelder, får reell innflytelse over prioriteringer, utforming og gjennomføring. Skal vi lykkes med å motvirke det demokratiske tilbakeslaget, må vi ikke bare forsvare eksisterende rettigheter og institusjoner, men også bidra til å fordele makt og innflytelse mer demokratisk.